

כנסת שמינית
מושב שני

פרוטוקול מס' 119

מישיבת ועדת הכלכלה שהתקיימה ביום ב', כ' באב תשל"ה,
(28.7.75) בשעה 14.00

הנוכחים:

חברי הועדה:
י. הורביץ - היו"ר
י. ז' אמיר
מ. דרובלס
ע. הדר (הורביץ)
מ. חריש
י. כהן
א. לבנבראון

מוזמנים:
מר מר-חיים - סמנכ"ל משרד המסחר
והתעשייה
מר דגן - מנהל חטיבת כימיה
ומחצבים - משרד המסחר
והתעשייה

מזכיר הועדה - פ. פלקסר
יועץ כלכלי לועדה - ד. לב
רשמה - ש. ברקת

סדר היום

המצב בחמנע.

היו"ר י. הרביץ:

הנושא של חמנע הועבר אלינו לדיון בעקבות שתי הצעות לסה"י, שהועלו במליאת הכנסת על ידי חברי הכנסת תמיר ולורנץ. קיימנו בענין זה שתי ישיבות ואף ערכנו סיור ונפגשנו עם ראש העיר אילת, חברי מועצת העיר ונציגי גופים כלכליים אחרים, נוסף לנציגי מועצת הפועלים. סכנת הסגירה המאימת על המיפעל הזה מדאיגה את הציבור בארץ, כי הושקעו במיפעל הזה רבים מכספי המדינה. היינו רוצים לשמוע כיצד רואה משרד המסחר והתעשייה את הענין. יתכן שגם שר המסחר והתעשייה צריך היה לבוא לישיבה זו. הוא נתון לביקורת קשה מאוד, והשקולים שלו הם בודאי לגיטימיים, בין שיחליט להמשיך בהפעלת המפעל ובין שיחליט על שיתוקו.

מר בר-חיים:

השאלה הראשונה שצריך לשאול היא, האם יש בכלל סיכוי לחימנע לטווח ארוך. יתכן שבמשך כמה שנים יהיה מחיר הנחושת בשוק נמוך יותר מאשר מחיר היצור. יתכן שהמחירים שהשיגה חימנע בעבר היו רק תוצאה של קוניונקטורה חולפת. יש מדינות שמוכנות לספק לטווח ארוך במחיר נמוך יותר, ומכאן מגיעים לבעיה השנייה: מהי העלות בתחמנע, כאשר במדינות אחרות שכר העבודה נמוך יותר ושיטות העבודה זולות יותר. אנחנו מוכנים להמר על כך שמחיר הנחושת ישתפר בטווח ארוך. יש תקווה שהמחיר ישתפר ויאפשר לחימנע למכור נחושת במחיר שיכסה את הוצאות היצור, אחרת צריך לסגור מיד, וחבל על ההפסד שמפסידים כל שעה.

השאלה השנייה היא האם המוצר שתימנע מוכרת

היום הוא המוצר הנכון. יתכן שעל ידי כך שנייצר מוצרים בשלבי עיבוד מוקדמים יותר, עשויים לפתור את הבעיה הקריטית של החמורה הנמוכה, משום כך אנהנו מחפשים דרך להתרחק ככל האפשר מהעופרה, ולהגיע למוצר יותר מתחכם. מלבד זאת יתכן שגם כדאי לחפש מוצרים נוספים שירחיבו את מפת ההתמחות התעשייתית של חימנע. אנחנו גם מחפשים מוצרים שהקשר שלהם לחימנע הוא בעצם מלאכותי - כמו מיפעל הכבלים שמציעים להקים באילת. הענין שבכך הוא, למנוע הרחקתן מאילת של משפחות אותם העובדים שעלולים להיות מפורטרים בתחמנע. המיפעל בתחמנע הוא עתה קשור במיפעל הכבלים בשדרות בקישרי בעלות: המפעל הזה הוא חברה-בת של חימנע, והדבר נעשה מחוץ ראייה לטווח ארוך.

נקודה רביעית: קיים בחימנע כוח אדם בעל

ידע ונסיון שניתנים ליישום גם מעבר לזה, למשל בהפעלת ציוד מכני כבד. אפשר לבדוק אפשרויות השתתפותו של כוח אדם זה בעבודות פיתוח שצריך אולי להקדים ולבצע, או שצריך היה לבצע בלאו הכי. חימנע השתתפה בכמה מכוני ים וזכחה בהם. יתכן שצריך גם ליזום כמה דברים, כגון הקמת איזור תעשייה נוסף באילת בשטח של 10,000 דונם, שהיה מתוכנן וצריך אולי להקדים את מועד ביצועו.

נקודה חמישית: במקום להשקיע היום את הכסף

ואת המשאבים ביצור בהפסד של כמיליון טונות נחושת, יתכן וצריך היה להשקיע משאבים אלה בפיתוח חימנע לעתיד לבוא, כלומר לאותה תקופה כאשר השוק באמת יתאושש, ואז אפשר יהיה לייצר פי כמה וכמה בשנים הבאות ובמחירים הנוחים יותר. על ידי כך שמייצאים היום טונה נחושת במחיר הפסד, לא זו בלבד שמפסידים, אלא גם מדללים את כמות הנחושת שקיימת בחימנע לטווח ארוך. יתכן ומוטב להשקיע כספים אלה בפתיחת מחילות נוספות גם במיכרה התת-קרקעי וגם במיכרה הפתוח.

היו"ר י. הרביץ:

האם הפסקת המכירה במחירים הנוכחיים, זאת אפשרות שאתם שוקלים?

מר-חיים:

בהחלט קיימת הצעה כזאת, אם כי טרם ניבדקה לגמרי. זה מעורר בעיה של כסף מזומן, כי בינתיים הרי צריך לקיים את הפועלים. יש פה גם בעיה של סיכון: אם במשך שלוש שנים לא יהיה שינוי במחיר, ההפסד יהיה לפחות של הריבית על הכסף הזה. יש גם דעה האומרת שאם נצא מן השוק למשך תקופה מסוימת נאבד את הקשר עם לקוחות רבים שלא תהיה להם סיבה שלא לפנות לאחריים; יתכן שבעוד שלוש שנים כאשר תימנע חחדש את מכירותיה, תצטרך שוב להתחיל בחיפוש קונים מהתחלה. אין לי תשובה מוחלטת על הבעיות האלה, אבל יש בהחלט מקום לבדוק הצעה להשקיע את הכסף שמשקיעים היום בייצור בהפסד, בפיתוחה של תימנע.

י. כהן:

אני מבין שטרם הכרעתם בין האלטרנטיבות השונות.

מר-חיים:

בקשר לפיתוח שלבי יצור מתקדמים יותר, יש כבר החלטה ללכת לקראת פרויקט חדש בכוון של תזקוקי נחושת. בזמנו הוכן פרויקט כזה על ידי כי"ל. כאשר הפרויקט הזה יוגש לבדיקה, נראה אם הוא כלכלי או לא; אם כן, נבצע זאת. המפעל לכבלים הוא כבר עובדה. יש כאילו שלושה שותפים שצריכים ביחד לפעול למען פתרון הבעיה: הממשלה, העובדים והנהלת המפעל. לממשלה ברור שיש הפסד חזוי של 63 מליון ל"ע עד סוף השנה (וטרם הבאנו בחשבון את תוספת היוקר). היתה לנו קונצפציה כיצד לממן את הסכום הזה, ובינתיים הוחלט לעשות נסיון בכיוון של הכנת התשחית לשנים הבאות במקום מכירה בהפסד. עבודות הפיתוח שיבוצעו יקטינו את הפער הזה ל-58 מליון ל"ע, ואת השאר נקבל מתקציב הפיתוח, כשם שכל העשייה רשאית לקבל הלוואת פיתוח. אנחנו מתכוונים לכסות את ההפסד הזה של 58 מליון ל"ע כדלקמן: 26 מליון ל"ע באמצעות אמיסיה דרך מערכת הבנקאות. כספים אלה תקבל כי"ל ותמסור אותם לתימנע כהלוואות בעלים. מתקציב המדינה - 16.5 מליון, שבחלקם מענק ובחלקם הלוואה עומדת. יש תקוה שאם המצב ישתפר, תהיה תימנע מסוגלת לפרוע חלק מההלוואה העומדת.

ע. הדר:

מדוע לא כל הכסף בצורת הלוואה עומדת?

מר-חיים:

את הסכום ששילמה תימנע כפיצויי פיטורין אנחנו חייבים לראות ככסף שלא יחזור.

עד עכשיו שלמו ל-250 עובדים 7 מליון ל"ע. 15.5 מליון ל"ע תקבל תימנע מהמשאבים של כי"ל. אני לא בטוח שסכומים אלה יספיקו. המספרים מחושבים לפי הצרכים ולפי ההנחות שהיו קיימות במרץ 1975, וצריך להביא בחשבון שיוצר עוד פער עד סוף שנת התקציב 1975. אם שנת 1976 תהיה כמו השנה שקדמה לה, נצטרך להעמיד לרשות העניין סכומים נוספים. בשלב זה לא היה האוצר מוכן לקחת על עצמו התחייבויות לשנים הבאות, ובצדק.

כאשר העניין הובא לוועדת השרים לענייני

כלכלה, אמרה הממשלה שהיא מוכנה לעשות מאמצים אלה בתנאי שגם ההנהלה תקטין את מספר העובדים ותערוך יידוד מערכות בחחום השכר, כדי להקטין את מרכיב השכר ביחידת המוצר. תימנע ביצעה את החלק הראשון של הפעולה תוך שיתוף פעולה מאוד חיובי. הקטינו את מספר העובדים. לגבי החלק השני, זה נושא המחלוקת היום בין ההנהלה ובין העובדים. שר המסחר והתעשייה נפגש עם העובדים, שמע מה בפיהם, והבהיר להם שאי אפשר להגדיל את ההוצאות הן בחחום השכר לעובדים והן בחחומי הפעילות האחרים של המיפעל. צובדה היא שיצור הנחושת כרוך בהפסד והכיסוי להפסד הזה בא מקופת המדינה; לכן צריך לעשות כל מאמץ כדי להקטין את ההפסד.

האם זה נכון שהשר אמר: אל תשלו את עצמכם שתימנע לא תיסגר?

א. לבנבראון:

מר מר-חיים:
הוא אמר: "אם מישהו חושב שהעובדים ידרשו מה שידרשו מתוך ביטחון שכל העוצמה היא לצידם כי תימנע לא תיסגר - אני מציע לא לבנות על זה. אם אי אפשר יהיה לקיים את תימנע בשום אופן, יסגרו את המפעל. אני השתתפתי בישיבה זו עם העובדים, והייתה בהחלט אורה חיובית."

י. כהן:
התרשמנו מן העבודה הגדולה שנעשתה וגם התרשמנו מן העובדים. ההצעות שלהם נראות לנו. התרשמנו שאם תימנע תיסגר ללא ניצול האלטרנטיבות האחרות, זו תהיה פגיעה שאילת לא תוכל לעמוד בה. אשר לתזקיקי נחושת, הם אמרו לנו שזה ענין לשנים רבות.

מר דגן:
אנחנו מחוונים לקצר את תהליכי הבדיקה, על ידי כך שנעשה זאת בפעולה משותפת.

י. כהן:
יש לנו הרגשה שמצאנו שם כוח אדם חיובי, הן מבחינה מקצועית והן מבחינה חברתית. אם חושבים על שדה העופה בינלאומי או על קו רכבת, אין ספק שאנשים אלה, עם הכלים שיש להם, יכולים לעשות עבודות מיכניות בקנה מידה גדול. יחד עם זאת, יש מחלוקת על תוספות השכר שניתנו לעובדי תימנע, יותר מאשר לכל עובד אחר במשק. מבלי לחקור את הענין מקרוב, היה נראה לנו שאפשר עוד לייצל את העבודה שם. אמרו לנו שאפשר להסתדר גם עם 30 או 40 איש פחות. צריך לנסות להפחית את מספר העובדים באמצעות משא ומתן ולהמציא להם תעסוקה אלטרנטיבית. יש לזכור שעדיין עובדים באילת 1000 בדואים מסיני. האם עשייתם חשבון כמה כסף אפשר לחסוך אם העובדים יותרו על החשלום הנוסף לחנאים הסוציאליים?

היו"ר י. הורביץ: עד סוף שנה זו 5 עד 6 מליון ל"י

י. ז. אמיר:
בסיוורנו ראינו איך הפועלים עובדים שם בחנאים הראויים למלוא ההערכה. חברי הועדה מחשיבים את המפעל הזה, אם כי הוא עובר היום משבר. לפני 3 שבועות הייתי באילת ונפגשתי עם ועדי העובדים, כולל אנשי תימנע. אחר כך יזמתי פגישה בלתי מחייבת. הוזמנתי על ידי ועדי הפועלים ועל ידי מועצת הפועלים. השיחה הייתה מאוד מאוד עניינית, בהשתתפות ארבעה הועדים. לאחר הפגישה עם ועדת הכלכלה שוב ישבנו יחד והוקמה ועדה אשר תנסה לפתור את הבעיות בתימנע. אני לא מעוניין רק בטובת העובדים; אני רוצה שהמפעל יתקיים. נוכחתי הפעם, בפעם הראשונה ב-20 שנות פעולתי בקרב ועדי-עובדים, שציבור עובדים מוכן לעשות כמה צעדים מתוך שיחוף פעולה, הן בפיטורי עובדים, הן בויחור על עליה בדרגות אף על פי שזה מגיע, ועוד. נכון שהסכם העבודה נחתם לפני מספר חודשים, כאשר היה "פרוספריטי" בלתי רגיל במחיר הנחושת; בנובמבר ודצמבר התחילו המחירים לרדת. ההצמדה של כל מיני תוספות לתוספת היוקר, זו לא המצאה של תימנע. המרכיבים העיקריים שלפיהם מחשבים את חוספת היוקר, חלים גם שם. אם נבוא עכשיו להציע לפתוח את הסכמי העבודה כדי לבדוק את התנאים במגמה להוריד אותם, ניתקל בודאי בהתנגדות טוטאלית. אפילו איום של סגירת המפעל לא ירתיע אף אחד. לכן אני מציע שלא נדבר בכלל על נושא השכר. הפועלים יאמרו: בשביל מה צריך 14 מנהלי מחלקות?!

צריך לפעול בשלושה כוונים. כיוון אחד צריך להיות מציאת אלטרנטיבות בהקמת מפעלים שיחפתחו סביב המוצר העיקרי

שישנו בחימום; שנית, צריך להעלות את התפוקה, יחד עם הגברת החיסכון. אפשר לחסוך יותר מאשר 9 מליון ל"י; אפשר לצמצם את השימוש ברכב של המיפעל כדי לנסוע לשפת הים, או הוצאות אחרות מסוג זה. אפשר להכין רשימה של הצעות כאלה, והעובדים יקבלו אותן בשמחה. נקודה שלישית: צריך לעשות הכל על מנת לקלוט חלק מן העובדים, שאולי הם היום עודפים אבל בטווח ארוך חשוב שישארו שם. לפחות 60 או 70 עובדים אפשר כבר היום לצרף למפעלים אחרים, ואפילו במקומות שבהם התנאים טובים יותר, כגון במפעלי ים-המלח. כדאי אפילו להטיס את העובדים למפעלים האחרים, ובלבד שימשיכו לגור באילת. אפשר לנצל גם את הציוד המיכני הכבד שהוא בעל ערך רב מאוד לביצוע עבודות בסביבת אילת, גם בפתיחת קו רכבת וגם בהכנת שדה תעופה בינלאומי. החשש שלי הוא שבמסקנות שלנו, במקום לעורר בהם אמונה בעתיד שדרושה להם כסם חיים, אנחנו עלולים לקלקל את הכל משום שנציע פתיחת הסכמי העבודה ושינויים בשכר. הייתי רוצה ששר המסחר והתעשייה יוותר על הדרישה שלו לפגוע בתנאי השכר.

א. לבנבראון:

גם היום שמענו מאנשי משרד המסחר והתעשייה שהעניין שנשאר לזיכוכ עם נציגי הפועלים הוא עניין השכר. התרשמתי שיש גם תוכניות קונסטרוקטיביות, ואני חושב שבדברים האלה צריך להתרכז כדי למצוא פתרון לבעיה. אני לא בדעה שאפשר לומר כאילו משלמים שם שכר שהוא מעל ומעבר למקובל. השכר הזה ניתן לפועלים כדי שימשיכו לבוא ולעבוד שם. מי שראה את תנאי העבודה, איננו יכול עוד לדבר על הצורך להפחית להם את השכר. צריך אולי למצוא דרך לצמצום ההוצאות, אבל אין לדרוש מן הפועלים וויתורים נוספים. הם עצמם דיברו על העלאת פריון העבודה וגם הסכימו לויתורים. אל נביא גם פועלים אלה למצב שייאלצו להאבק על מקום עבודה. כל שכר שלא יקבלו, איננו יכול להיות יותר מדי, כי בעבודה שלהם הם יוצרים את הערך החשוב ביותר, ואת כל הרווח. אף פעם השכר, אפילו הגבוה ביותר, איננו מחזיר לפועל את הערך של השקעתו. בעבודה לא מייצרים הפסד; ההפסד בא בגלל המחירים הנמוכים, שהם תוצאה של תהליכים מסחריים וכלכליים, ולא של עבודת הפועל. כשם שהממשלה עושה הסכמים עם חברות זרות שמוכנות להשקיע כאן ואחר כך אפילו מכסה להם את ההפסדים על חשבון משלם המיסים, היא צריכה גם לכסות הפסדים אלה ולשלם לפועלים את כל המגיע להם. מדוע כאשר יש הפסדים חושבים רק על פיטורי הפועלים אבל לא על פגיעה ברווחים של המשקיעים? אני רוצה לברך על ההצעות הקונסטרוקטיביות של משרד המסחר והתעשייה ששמענו כאן, ואני מציע לוותר על הפניה לפועלים להסכים לפגישעה בשכרם.

ע. הדר:

אני חושב שהבעיה המטרידה אותנו היא בעיית אילת, ולולא כך הייתי מוכן לסגור את מפעל תימןע ללא כל דיחוי. זאת הסיבה שבגללה מוכנים להמשיך ולקיים את המיפעל למרות ההפסדים. אנחנו זקוקים לציבור יהודי גדול וחיובי שישב את אילת דרך קבע. כדי שהציבור הזה יהיה חומר אנושי טוב, צריך לתת לו פרנסה פרודוקטיבית. אינני בטוח אם אנחנו הולכים בדרך הנכונה. אם מחוץ 63 מליון ל"י גרעון אומרים לי שהעבודה עולה 50 מליון ל"י, אני שואל את עצמי האם לא נשיג אותה מטרה בטחונות אם ניקח את כל האנשים האלה ונושיב אותם על שפת הים ונשלם להם את הצ'ק החודשי המגיע להם, מבלי להפעיל את כל המפעל הגדול הזה בהפסדים. להיפך, יתכן שבדרך זו יהיו האנשים פגועים יותר למילוי אותם תפקידים ביטחוניים... כל הערכים שמדברים עליהם כאן, כביכול, אינם שייכים לעניין הזה, כי מה שאנחנו נותנים לפועלים זה לחם חסד. אילו המשק שלי היה מכניס רק הפסדים והייתי מתקיים רק על סובסידיה ממשלתית, הייתי מעדיף לסגור ולחפש לי עבודה אחרת. כאן, כמה שמייצרים יותר ההפסדים יותר גדולים. מבחינה חינוכית אסור לנו לתנך דור אשר ברור לו כי תמיד יקבל משכורת, גם אם עבודתו

איננה מביאה כל רווח, אלא להפך. אני חושב שאיננו יכולים לסגור את אילת, ואז הבעיה היא כיצד להחזיק את הציבור הזה ללא הרגשה שהוא חי על "חלוקה". צריך לפתח בקצב מהיר יותר את קידום הפתרונות שעליהם דיברתם כאן. אין זה משתלם לעשות זאת דוקא על ידי הזזת טונות של אדמה כדי לקבל בסוף טונה של נחושת. אני בעד זה שבמפעל עצמו יוחזק שלד כלשהו שיאפשר בשעת רצון להפעיל את המפעל מחדש. אני מציע להגדיל את ציבור העובדים באילת, אבל לנצל אותו ואת הציוד שעומד לרשותו לביצוע דברים יעילים יותר. לפי דעתי אבסורד הוא להפוך את קיומה של תימנע לדגל. האם השאיפה היא לגדל דור שחי על "חלוקה"? האם כאשר המשק של אחד מאתנו איננו מביא הכנסות, יעלה על דעתנו לפנות למפלגה ולבקש שישלמו לנו כל חודש למחיתנו? ... צריך להבטיח רמת הכנסות הוגנת בעיתות מצוקה, כלומר חיים בכבוד גם כאשר המפעל במצוקה. אני מוכן לקבוע להם אותה משכורת שמקבלים חברי הכנסת, אבל לא יותר. הקיבוצים העלו את רמת החיים כאשר הכלכלה שלהם התבססה, ולא כשהיתה במצוקה. הנוסחה הזאת, כאילו שהסכמי עבודה אסור לפתוח אותם, היא אבסורדית. האם אנחנו חייבים לסבסד דבר זה, ולבקש חמיכה מחוץ לארץ? לא יתכן שלגבי 40% מן העובדים ישלם המפעל 100,000 ל"ל לעובד. אם המפעל יהיה במצב ריווחי, יקבל העובד 100,000 ל"ל, מצידו; אבל לשלם לעובד 100,000 ל"ל כאשר המפעל נמצא בכל מצב שהוא, זאת לדעתי פרזיטיות. אנחנו מגינים על פרזיטים והולכים לבקש מן האמריקאים לקיים את המצב הזה עבורנו, כאשר אצלם יש חוסר עבודה.

אני מציע לעשות כל מאמץ כדי שהאנשים לא יעזבו את אילת, אם דרושה לכך סובסידיה של דיור, או הטסתם, או הסעתם במכוניות למפעלים אלטרנטיביים. הבעיה המרכזית היא להביא לכך שאנשים ימשיכו לגור באילת; תימנע כשלעצמה איננה מענינה אותי בכלל. הכוונה שלי היא שאותם 60 מליון ל"ל שנסקיע בענין, צריכים לשמש לעידוד האנשים לחיות באילת, ולא דוקא למיפעל תימנע כשלעצמו.

י. ז. אמיר:
יש אפשרות סבירה להטיס מידי יום אנשים מאילת לסדום. כבר התנסנו בכך במשך שנה וזה הצליח באופן יוצא מן הכלל, עד שהפועלים באו בחביעות שאי אפשר היה לעמוד בהם. אפשר להחליט שלא נקלוט עובדים חדשים אלא את עובדי תימנע. יש בהחלט צורך בעובדים נוספים.

מ. דרובלס:
אמנם הנושא הוא תימנע, אבל למעשה דנים על אילת. התברר לנו שאילו הוחלט לסגור את המפעל, אפשר היה לחסוך 50 מליון ל"ל וצריך היה רק 8 או 9 מליון ל"ל כדי להחזיק את הציוד. יכולה להיות שאלה אם צריך היה להקים מיפעל כזה מתחילתו, אבל עובדה היא שהוא קיים. בתוך מכרה עצום זה ראינו אולי 15 עובדים. ההשקעות היו ב-200 מליון ל"ל בערך והגרעון השנתי הוא ב-60 מליון ל"ל בערך. אם נמשיך בקצב הזה יהיה הגרעון המצטבר שווה להשקעה, תוך 3 שנים. אני בדעה שאסור לסגור את תימנע כי חייבים לקיים את אילת, ותימנע היא אילת. אסור לנו לגרום לכך שאפילו משפחה אחת תעזוב את אילת. האוכלוסיה בהיקפה הנוכחי איננה יכולה להסתפק לעיר ולפתח שירותים קהילתיים. יתכן שחלק מן הסכומים הללו צריך היה להשקיע לא בכיסוי הגרעון בתימנע אלא בפיתוח הרכבת, בעזרת עבודתם של אותם עובדים. יתכן גם שאפשר להעביר חלק מהעובדים למפעלי ים-המלח. העיקר הוא לעצור את תהליך ההידרדרות, וזאת כמה שיותר מהר. גם העובדים צריכים להבין שאם בימים שבהם המפעל היה ריווחי הם קיבלו כל מיני חוספות בשכר או בצורות אחרות, הרי שעכשיו יש צורך לבדוק את החנאים מחדש, שמה אפשר לוותר על משהו כדי שהמפעל יוכל להמשיך להתקיים. נציגי העובדים אמרו בפרוש שהם מוכנים לעזור למפעל בכל מיני צורות. יתכן שבגישה כזאת נוכל להקטין את הגרעון. אני רוצה לשאול האם יש תוכניות לפיתוח אילת וליצירת מקומות תעסוקה נוספים בתוך העיר וסביבה.

היו"ר י. הורביץ:

אינני מציע להיכנס כעת לטיפול איזה מחיר כדאי לשלם כדי לקיים את אילת. אני חושב שלא מליצות אפשר לומר שזו בבת העין, ואני מוכן לשלם בשביל זה מס גבוה מאוד. יחד עם זאת אני מציע להפריד בין חימנע לאילת כאשר מנהלים את הויכוח על זה. אני מסכים שמי שגורם למדינת ישראל הפסד ביודעין, ללא מטרה מוסכמת אלא סחם, הרי זה בגדר עברין. במדינה אחרת הדבר מובן מאליו. כאן מדובר על גרעון של 63 מליון ל"י - לפני חוספות השכר שיבואו בעיקבות עליית האינדקס. אם יסיימו את השנה בגרעון של 70 מליון ל"י, זה יהיה "אוי" לא נורמלי... יוצא שעובד עולה 100,000 ל"י. ואיך שלא תסבירו את זאת, זה לא מתקבל על הדעת. אם מיפעל פרטי עומד בפני פשיטת רגל, יש הרבה מקרים שהפועלים מסכימים לוותר על התנאים המיוחדים שהצליחו להשיג, רק כדי לקיים את המיפעל. לבוא ולומר היום "בתימנע כל הזכויות שמורות" זה קצת מוזר. חה"כ לבנבראון, למשל, חושב שפועל תמיד צודק בין שהוא מרוויח 800 ל"י ובין שהוא מרוויח 10,000 ל"י - אתו אינני מתוכח.

ואולם אני תומך בעמדתו של משרד המסחר והתעשייה, כי המשבר בתימנע פרושו משבר באילת. אני תומך בהצעה להפנות עד כמה שאפשר עובדים למיפעלים סמוכים לאילת. להוציא כלים כבדים מתימנע לביצוע עבודות אחרות באיזור, להתייעץ עם חה"כ אמיר שמתמצא היטב לאן אפשר להפנות עובדים - כל הדברים האלה חייבים לעשות ללא השהיות, כי חיסול תימנע פרושו מכה קשה לאילת. אני מוכן לקבל את הדעה שכדאי אולי לשמר את חומר הגלם עד אשר ישתפר המחיר. אולי יקום מיפעל לזיקוק, ואז לא נצטרך לקנות את חומר הגלם. אם אנחנו ממשיכים למכור בהפסד, יחכן ויבוא זמן שנצטרך לקנות חומר גלם ואז המחיר יהיה יקר. הבעיה היא המימון בתקופת הביניים. אני מציע לחשוב ברצינות על מימושן של תוכניות פיתוח מתוכננות, כגון הקמת שדה-תעופה למטוסים סילוניים באילת וכד'. יחכן שבזכות המיכון הכבד וכוונת האדם של תימנע אפשר לקיים זאת, ולא צריך יהיה לפזר את צוות העובדים הזה. אני גם רוצה לחזור ולהדגיש את הצורך בחיסכון בכל דרך. אני רוצה לחזק את ידי המשרד ולומר: עשו זאת מהר, ובאומץ. תקראו לעובדים ותדברו אתם על חיסכון בכל מחיר. 30,000 ל"י תשלומים לעובד מעבר למה שמוגדר כ"השכר ההוגן" לא מתקבל על הדעת. לא היה איכפת לי לשלם כספים אלה אילו העבודה הייתה מושקעת במיפעל כגון שדה-תעופה, אבל במצב הנוכחי של תימנע כיצד אפשר לחשוב על האקרובטיקה הדרושה כדי למצוא 70 מליון ל"י לביצוע תשלומים כאלה, שעה שאנחנו יודעים שבחקציב הביטחון כספים אלה חסרים ואפילו מסכנים חיי חיילים רבים?

אנחנו נעבד טיוטה של סיכומים אשר תשקף את מה שנאמר על ידי כולנו: הרצון לשמור על קיום המיפעל בתימנע, המלצה על הפניית עובדים למיפעלים סמוכים פחות או יותר, פניה למוצרים אחרים שקשורים פחות או יותר, והאפילו לחשוב על תוכנית של הטסת עובדים למפעל ים-המלח, ובלבד שהמשפחות לא יעזבו את אילת.

מר מ-תיים:

אנחנו חייבים ללמוד את הלקח איך בונים ארץ. אי-אפשר לבנות איזה שהוא ישוב, מבלי שתהיה שם תעשייה; הענפים האחרים אינם יכולים להחזיק עיר, ואי אפשר לבנות עיר על מיפעל אחד. אנחנו משתדלים עד כמה שאפשר להוסיף מפעלים. לגבי יזמים פרטיים אילת איננה באה בחשבון, אפילו אם ניחן להם כל סכום שהוא. אנחנו מחפשים דברים אשר אפשר להציע להקים אותם באילת, משום שיש בזה יתרון דוקא. היתה הצעה להעביר לשם מיפעל לעיבוד שמנים שמיובאים מאפריקה, אבל בינתיים הדבר עוד לא ברור. בשלב זה אין שום פעולה מצד יזמים פרטיים. תוכניות שדה-תעופה והרכבת הן בתחום משרד התחבורה וצריכות גם לקבל אישור משרד האוצר. יש באוצר אנשים שמעוררים את השאלה האם על ידי כך לא ניכנס להפסדים עוד יותר גדולים. אי אפשר להציג את השאלה כאילו ניגזר עלינו להפסיד 63 מליון ל"י, וצריך להחליט אם עדיף להשקיע את ה-63 מליון הזה בתימנע או במיפעל הרכבת. הסכום הזה מחושב על יסוד

ההנחה שהוא מושקע ביצור נחושת. אם אחת לוקח את הפועלים משם, החישוב הוא לגמרי אחר. החישוב הזה מבוסס על ההכנסה המשוערת ממכירת הנחושת. אם אנחנו לוקחים גם את האיש וגם את כלי העבודה שלו לעבוד בשדה-ההעופה, צריך לרשום בתקציב את ההוצאה כולה ולא רק את הפרש בין מחיר הנחושת ובין העלות.

אין כוונה למישהו להקטין את שכר העובדים, ובסך הכל כל פועל יקבל יותר; השאלה היא כמה יותר. כאשר היה דיון על כך בוועדת השרים לענייני כלכלה, הוצגה השאלה: הממשלה הולכת לעשות מאמץ רציני וכן גם כ"ל - איפה המאמץ של הפועלים. נדמה לי שחברי הועדה הגדירו זאת נכון: צריך לצמצם את עלות העבודה לגבי יחידת תוצרת. שר המסחר והתעשייה הודיע שצמצום העלות לא יפול אך ורק על כתפי הפועלים. אנחנו הולכים לעשות בדיקה כוללת של המיפעל, ויחכן שעל ידי שינוי מערכת המיכון, מיסכון בכוח אדם מינהלי ועוד, אפשר יהיה להקטין את הוצאות היצור. אגב, זו היתה דרישה של העובדים. המכון לפיריון העבודה יחד עם המשרד שלנו עוסק עכשיו באיבתון הזה, כפי שלדוגמא עשו זאת בכיתן דימונה בהצלחה מרובה. כשם שאי-אפשר להגיד שכל הבעיה היא בשכר העבודה, כן אי-אפשר להפוך את העניין ~~לגמר~~ לזה רק עניין של ארגון וניהול. חייבים לעשות ידוד מערכות בכל המיגזרים.

אנחנו נסכם את מסקנותינו, ואני מקווה שתתחשבו בהן.

היו"ר י. הורביץ: